

de beurt aan de ontvolgende Krimpgebieden. Het probleem in delen van Zeeland, Limburg, Friesland en Groningen is dat er steeds minder mensen zijn en daarmee minder draagvlak voor tal van voorzieningen. Dat geldt voor publieke functies als scholen, bibliotheken, ziekenhuizen en openbaar vervoer maar ook voor particuliere zaken zoals woningen, winkelcentra en bedrijfsruimte. Op zich is dit fenomeen prima hanteerbaar. Bijvoorbeeld door het samenvoegen van gemeenten of schoolinstellingen om de nodige massa te behouden. Ook kunnen zorgverleners zich specialiseren zodat de kwaliteit van hun product op peil blijft. Omdat de reisafstand daarmee wel toeneemt, dienen openbaar vervoerverbindingen niet alleen op commerciële rentabiliteit maar ook op maatschappelijke waarde te worden beoordeeld.

## ‘Vrijheid is mooi, maar vrijheid zonder regels onttaardt in een anarchie waarin het recht van de sterkste geldt en die het individu eerder opsluit dan bevrijdt’

Zo'n integrale aanpak vraagt wel om een actieve rol van het Rijk. Maar opnieuw redeneert Den Haag vanuit on gepaste decentralisatie, ditmaal door het bij de provincies in kwestie neer te leggen. Zo dreigt het krimpproces onvoldoende te worden begeleid. Wie dat schouderophalend liberaal noemt, vergeet de sociale consequenties. Namelijk dat jonge mensen in de periferie geen goede opleiding krijgen en wegtrekken, waarmee je het probleem versterkt. De oude mensen blijven achter met beperkte toegang tot zorg, politie of justitie. Wie dit jaar op vakantie het Franse achterland weer bezoekt moet voor de grap maar eens kijken wat dat kan betekenen.

### Conclusie

De thema's leegstand en krimp laten zien dat bij liberalisatie van de ruimte goed rekening gehouden moet worden met sociale grenzen. De samenleving heeft als geheel, naast het individu in dit geval een terechte zorg over de inrichting van onze ruimte. Die ruimte delen we en is een ondeelbaar publiek goed. Dat wil niet zeggen dat de overheid alles dicht moet timmeren met eeuwigdurende procedures, maar je mag er ook als overheid niet je handen aftrekken. Maar juist dat gebeurt nu wel omdat de ingezette deregulering wordt gekoppeld aan een vergaande decentralisatie, die vooral zijn ingegeven door de wens tot geldbesparing en taakafschuiving. En zo kan het gebeuren dat twee op zich goede instincten van de minister in combinatie leiden tot een sociaal-liberale nachtmerrie. Nu een overkoepelende visie en centrale kaders worden losgelaten krijgt de markt het voor het zeggen in onze openbare ruimte. Op de plekken waar dat leidt tot wildgroei en verrommeling verrijzen goudgerande gevangenissen. De vrijheid van grote marktpartijen sluit de 'hardwerkende Nederlander' op in een gouden kooi. Binnen is het goed spullen (ver)kopen maar van buiten niet meer om aan te zien.

**Kees Verhoeven** is Tweede Kamerlid voor D66 met onder andere ruimtelijke ordening in zijn portefeuille.

### Referenties

Hendriks, C., M. Sanders en A. van Witteloostuijn (2011). *Ordering op Orde*, mr. Hans van Mierlo Stichting, Den Haag.

Rinnooy Kan, A. (2011). Gaat het om 'de markt' dan krijg je verwarring, *Volkscrant* 06-07-2011.

SER (2010). *Overheid en Markt: Het Resultaat telt!* SER-advies aan de Tweede Kamer 2010-01, Den Haag.

WRR (2000). Het borgen van publiek belang, adviezen aan de regering, nr. 56, Sdu, Den Haag.

# Schuyer De vrije vogel en zijn kooien

De vraag of de mens een vrije wil heeft, is een vraag die al eeuwen wordt gesteld. In de 17e eeuw – om een laat voorbeeld te noemen – schrijft de dichter Jacob Westerbaen een Gelegenheids-gedichtje over het ongemak van platvoeten. Dit is de aanleiding tot een uitvoerige polemiek in gedichten. Hem wordt verweten dat hij de platvoeten niet tot een onderdeel maakt van de predestinatieleer. Dat is de leer die stelt dat alles – ook platvoeten – door God is voor beschikt en dat de mens daar geen invloed op heeft. De aanhangers van deze leer – en dat was in het gereformeerde Nederland een meerderheid – worstelden vervolgens wel met de vraag hoe het dan mogelijk was dat God verbolgen was over de paradijselijke zonde van het eten van de appel. Dat leidde tot uiterst ingewikkelde theologische constructies. Eeuwen later schrijft de dichter Bloem in het gedicht 'Aanvaarding' de volgende strofe:

*Want ik wist door een keuze verloren  
Ieder ander verlokken bestaan.  
Ik heb dan ook niets verkoren.  
Maar het leven is voort gegaan.*

Eddy Schuyer

D66 is de partij die haar politiek program baseert op de eigen verantwoordelijkheid van mensen en op basis daarvan de inrichting van de samenleving vorm wil geven. Het lijkt er hierbij op dat men ook uitgaat van de vrije wil van de mensen. Maar bestaat die vrije wil wel? Ik denk dat daarover nog te praten valt. Het alternatief tegenover de opstelling van D66 is dat men de samenleving inricht door een beslissende invloed

te geven aan iets anders dan het individu. Dat kan zijn door middel van een religieus aspect of door een wereldlijke overheid die de regels stelt, ook daar waar daarvoor geen noodzaak is.

De schrijver Simon Vestdijk schreef in een reeks van jaren aan een achtdelige autobiografie over zijn leven tot aan het einde van zijn studententijd. Een van de delen heet: 'De vrije vogel en zijn kooien'. Het meervoudig aspect is van een scherpe observatie. Anders gezegd: de vrije mens komt in zijn leven telkens weer de grenzen van die zogenoemde vrijheid tegen. Die grenzen zijn lang niet altijd van buiten af waarneembaar, ze komen ook van binnen uit de mens zelf. En zoals de dichter Bloem leert: niet kiezen is ook geen oplossing want dan kiest de tijd. Natuurlijk is het altijd beter als de mens zelf kiest en instanties als Overheid, Kerk, Vakbonden en wat er meer is, dat niet voor de mens gaan doen. Maar de gedachte dat kiezen in alle vrijheid en zonder invloed van externe, en zeker ook bij het individu zelf liggende factoren kan, is een illusie. De idee dat de keuze beperkt wordt door een gouden kooi is een te materialistische interpretatie. Economische factoren spelen zeker mee in keuzes en beperken de bewegingsvrijheid. Maar er speelt nog heel veel meer en daarbij zijn zeker factoren te bedenken die van meer invloed zijn dan economische. 'Want ik wist door een keuze verloren'. Het kan niet mooier gezegd worden. Kiezen begrenst vrijheid en de keuze zelf is ook niet in volle vrijheid te realiseren.